

Na crti istinskog Božjega nauma o braku i obitelji

Crkva postaje sve svjesnija opasnosti koje ugrožavaju život – a on počinje upravo u obitelji – osobito što se tiče temeljnog odgoja kršćanske savjesti i ispravnog shvaćanja mladih o dostojanstvu braka i obitelji. Ona se neumorno zalaže da snagom evanđeoskog rasuđivanja ponudi, prema riječima pape Ivana Pavla II., »usmjerenje koje omogućuje da se spasi i ostvari sva istina i puno dostojanstvo braka i obitelji« (usp. *Familiaris consortio*, br. 4). Upravo o desetoj obljetnici trećega posjeta pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj, sada blaženoga, djela nadbiskupa Marina Srakića i te kako su dobro došla da nas podsjetite na istinsko vrednovanje braka i obitelji, kako to čini Drugi vatikanski koncil, s ciljem da istine o slobodi i zajednici osoba u braku i obitelji opet steknu svoj sjaj, što je uvjet za pokretanje izgradnje civilizacije ljubavi (usp. Ivan Pavao II., *Pismo obiteljima* /1994./). To je zadatak aktualne nove evangelizacije, izuzetno zahtjevan jer postoje izvjesni pokazatelji da suvremenom čovjeku evanđelje ne predstavlja neku novost. Nažalost, i ne mali broj kršćana, i školovanih, misle »da sve znaju«, a u stvari u većini slučajeva način na koji zamišljaju kršćansku vjeru i kršćanski pogled na obitelj samo je svojevrsna »karikatura evanđelja«. Stoga »spašavanje obitelji« nije samo zadatak stručnjaka za bračna i obiteljska pitanja već cijele kršćanske zajednice, u prvom redu samih obitelji. Upravo njih je Ivan Pavao II. (u propovijedi na misi u Rijeci 8. lipnja 2003.) pozvao da se ne ustručavaju predlagati i svjedočiti istinski Božji naum o obitelji kao zajednici života utemeljenoj na ženidbi, to jest na postojanome i vjernom zajedništvu muškarca i žene, međusobno vezanima javno očitovanom i priznatom svezom.

Uvjerenja sam da će i ova knjiga, naslovljena »Život biraj!«, pridonijeti još jačem uočavanju Božjega nauma o braku i obitelji, posebice u vrijeme

kada se i na ovim prostorima dovodi u pitanje istinski identitet čovjeka, kao muškarca i žene, a time i izvornost braka i obitelji. Dok Crkva u okviru pojave veoma spornih, štoviše, i neprihvatljivih svjetonazorskih gledanja opravdano diže glas u obranu dostojanstva ljudskoga, odnosno kršćanskoga braka, držim da je sada prvi zadatak, na crti toliko naglašavane nove evangelizacije, krenuti s pozitivne i afirmativne strane, a to znači upornoga evanđeoskoga i koncilskoga osvješćivanja kršćana koji su velika većina hrvatskoga društva. Nadam se da će i ova knjiga pomoći u tome zadatku kako bi se kršćanstvo, a posebno katolicizam, prema riječima pape Benedikta XVI., sada pape emeritusa (vidi intervju vatikanskom radiju i trima njemačkim radiotelevizijama, a povodom posjeta Bavarskoj 2006.), manje shvaćalo kao gomila zabrana, odnosno onoga što nije dopušteno, a daleko više kao »pozitivna opcija«, koja je kod mnogih danas gotovo potpuno iščezla, a to je da su muškarac i žena stvoreni jedno za drugo, da ljestvica *spolnost – eros – agape* pokazuje istinsku dimenziju ljubavi i da prvenstvo na tome putu ima brak.

To je izuzetno važno pitanje, jer se ponekad određenim pastoralnim pothvatima može pogodovati onim shvaćanjima koja se, čak i u najboljoj namjeri, usredotočuju uglavnom na osobnu sreću supružnika, na psihologiju bračnog para, i sl. To se pokazuje i onda kada se u predbračnom i posliježenidbenom pastoralu više inzistira na antropološkim, seksološkim i psihološkim elementima ili čak kada se s nekim duhovnim sadržajima pomaže zatvaranju obitelji u svoju »malu sreću«, na relaciji »mi i naš Bog«. Pritom je nužno upozoriti i na teološko-pastoralnu novost u usmjerenju *Katekizma Katoličke Crkve* (br. 1534.) koji, govoreći o sakramentima, sakrament ženidbe, zajedno sa svetim redom, svrstava u »sakramente u službi zajednice«, naglašavajući pritom da su oni usmjereni »k spasenju drugih« te da, ako pridonose i osobnom posvećenju, to biva po služenju što se iskazuje drugima. Ovi sakramenti daju posebno poslanje u Crkvi i služe izgradnji Božjega naroda.

Presudnost ispravna govora o odgoju savjesti u pluralnome društvu

Tko se danas, u pluralnom ali i permisivnome društvu, u situaciji već dobro nam poznate sintagme »diktature relativizma«, nije barem na trenutak našao »u čudu« kako se postaviti i kako živjeti na toj »veletržnici« ponuda i usmjerenja u demoralizirajućem suvremenom svijetu? Zato je knjiga nadbiskupa Marina i više nego dobrodošla da se ponovno oslonimo na sigurna uporišta kako, i nesvjesno, ne bismo usvojili duh relativizma koji vodi

prema zaključku da se možemo vladati »ovako, ali i onako«, odnosno po subjektivističkom ključu, koji otvara vrata životnoj anarhiji. Stoga suvremeni vjernik ima pravo saznati od Crkve onaj pravi »što i kako«. To je tim važnije što svaki čovjek, prije ili kasnije, mora postaviti temeljno životno pitanje: Što moram činiti da budem dobar i pošten i da postignem onu svrhu radi koje živim? Kršćanin se pritom pita, kao onaj mladić iz Evandjelja: »Gospodine, što moram činiti da zadobijem život vječni?« (Mk 10, 17-22). To znači, steći *optio fundamentalis*, odnosno 'ljestvicu vrednovanja' ili 'životnu politiku' na crti evandjelja.

Premda je Isusov odgovor jasan, ipak svatko od nas mora proći mladićevu 'unutarnju muku' i pitati se što je najispravnije, odnosno što nas čini vjernijim Bogu i čovjeku, tom temeljnom kriteriju u kršćanskome odgoju. Još jučer smo mogli reći da sve to i nije neki problem jer »imamo zapovijedi«, odnosno Dekalog, imamo učenje i odredbe Crkve, odnosno, kako se danas običava reći, važno je imati i slijediti »ljestvicu vrednota«. No, po svemu sudeći, a to nas i povijest odgoja uči, nije dovoljno pozivati se samo na »zakone i zapovijedi« te u vjerskome odgoju uglavnom tražiti da se usvoje recepti, formule i pouke. Autor knjige upućuje na kvalitetniji put »izoštavanja osjećaja«, da svatko uspije u konkretnoj situaciji uočiti Božji poziv koji je uvijek i konkretan i individualan, usredotočen na pojedinu osobu. Otud i autorovo upozoravanje na važnost personalističkog poimanja odgoja, što je danas od posebnoga značenja. U tom je smislu svakome, a posebice mladom čovjeku, potrebna svojevrsna »pratnja«, pomoć da se trajno suočava s pozivom osobnoga i živoga Boga, dakako, poštujući okvire općih zapovijedi.

Ova bi knjiga zacijelo u prvom redu mogla pomoći roditeljima da načine reviziju nekih svojih gledanja Boga, svakako »Boga zapovijedi i straha«, te da usvoje njegovu sliku kakvu je Isus pokazao, a to je Bog ljubavi koji čovjeka zove prijateljem, želeći ga povesti punini života. U tom smislu, čitatelj će u ovoj knjizi naći i ispravan suodnos savjesti i autoriteta, bilo roditeljskog bilo crkvenoga, kao vrednotâ koje se nadopunjuju i pomažu rast obiteljske i crkvene zajednice. Stoga je od posebnoga značenja vidjeti na koji način autoritet, na crti služenja, pomaže čovjeku da otkrije Božji glas i zakon.

U situaciji sve većeg porasta apatije i beznađa, velikim dijelom i poradi nepovoljnih osobnih i društvenih okolnosti i lažnih ponuda, kada izgleda da sve veći broj ljudi »podiže ruku na same sebe«, autor knjige upućuje na načine kako se suočiti s tom strašnom napasti, posebice na religiozno shva-

ćanje života, odnosno na vjeru kao čudesnu snagu za prihvaćanje životnih iskušenja. Od presudne je važnosti pomoći u odgoju, počevši od najranije dobi, da se život shvati kao dar te da se gaji duh jake vjere i kršćanske hrabrosti. Odgovorno ponašanje prema životu, svome i drugoga, očituje se velikim dijelom i onda kada je čovjek »za volanom«. U tom smislu je tema, do sada relativno malo obrađivana, o kršćanskoj savjesti, odnosno o »moralu na cestama«, zaista suvremena i neobično važna.

Prema istinskoj ženidbeno-obiteljskoj duhovnosti i roditeljskoj ulozi u odgoju savjesti

Našem je autoru od posebne važnosti upravo »tema obitelji«, na koju se u više navrata ponovno vraća. Uostalom, to je goruće pitanje, zapravo »biti ili ne biti« društva i Crkve. On je na crti nastojanja i pape Ivana Pavla II. koji je u više navrata i, kako je već rečeno, posebice povodom svojega trećega pastoralnog pohoda Hrvatskoj, uporno isticao da valja uočiti i zastupati pravu »istinu o braku i obitelji«, da je »Obitelj – put Crkve i naroda«, a naročito danas kada je ona na neki način uzdrmana u svojim temeljima. Autor knjige upušta se u vrlo delikatan zadatak promišljanja o teologiji obitelji i odgojnim usmjerenjima, temeljeći se na koncilskim dokumentima koji, uz ostalo, jasno i odlučno upozoravaju na prvotni i nezamjenljivi roditeljski odgojni zadatak. Stoga opravdano u prvi plan stavlja obitelj kao »školu čovječnosti«, a posebice praštanja, pomirenja i Božjega milosrđa. što je od presudnoga značenja u istinskom odgoju savjesti.

Pritom je nužno nastojanje oko nekih suvremenijih modela obiteljske duhovnosti, koja se temelji na većem vrednovanju i cijenjenju svega onoga što obitelj čini i uopće živi. To znači da nije uputno prenositi na obitelj uglavnom neke ranije modele tzv. kleričke duhovnosti, koji i nesvjesno zanemaruju specifičnu obiteljsku duhovnost. Očito i pastoral obitelji mora biti drugačiji. Nema sumnje da su na toj crti od izuzetne važnosti mnoge inicijative, počevši od odgajanja mladih i zaručnika za ljubav, tečajeva o braku i dr., što je još krajem sedamdesetih najviše dolazilo do izražaja upravo u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji.

Upravo je iz toga razloga od posebne važnosti pročitati promišljanja nadbiskupa Marina Srakića o ženidbeno-obiteljskoj duhovnosti, odnosno da je upravo taj ženidbeno-obiteljski život rasta u vjeri i svjedočenja, ponajprije djeci, jedan od izvrsnih putova kršćanske savršenosti. U situaciji kada opada »obiteljska duhovnost« ili se rađaju njeni surogati, sve do veoma proble-

matičnog »duhovnjaštva«, zacijelo će u propovijedima i katehezama trebati učiniti još veće napore da se obrađuju i specifične teme biblijsko-liturgijske obiteljske duhovnosti, što je uporište i za toliko svojstvenu strpljivu i stvaralačku ljubav, odnosno odgovorno roditeljstvo, te kako danas biti »otac i majka«. U situaciji kada je obitelj u opasnosti da se odrekne svoje odgojne uloge i prenese sve na druge čimbenike, govor o obitelji kao prvoj odgojiteljici savjesti od presudne je važnosti za opći i posebice vjerski odgoj djece, koji će morati doživjeti znatne revizije, napose zaokret od »morala zapovijedi« prema evanđeoskom moralu kojemu je prvi izvor moralnoga zalaganja, norma i motivacija sama osoba Isusa Krista, a što se na najizvrsniji način – u istinskome odnosu s Njime – događa u sakramentima.

Velik doprinos nadbiskupa Marina hrvatskom odgojno-katehetskom hodu

Nema sumnje da je knjiga nadbiskupa Marina svojevrsni priručnik za svakog pastoralnog djelatnika, posebice za katehete i vjeroučitelje. Pitanje odnosa morala i kateheze, odnosno moralne kateheze, bilo je uvijek u središtu katehetskoga promišljanja. U nekim učenjima događale su se značajne oscilacije, ne bez pretjerivanja, odnosno, kako kaže pastoralna konstitucija Drugoga vatikanskog koncila, više sakrivanja nego otkrivanja istinskog lica Božjega (usp. GS, 19) i njegova plana spasenja. Da to bolje shvatimo, dovoljno je uočiti da autor naglašava da bi, želimo li da već dijete dade svoj što slobodniji osobni odgovor u moralnom životu, bilo bolje da se kateheza impersonalnog i autoritativno postavljenog zakona zamijeni katehezom »o životnim vrednotama«, dakako u svjetlu Kristova gledanja na svijet i čovjekov život. Tada kršćanski moral neće biti prisila, već bitna pomoć za sazrijevanje i ostvarenje njegove prave osobnosti.

To znači da kateheza, kako je to bilo često u prošlosti, neće uvijek započinjati i prvenstveno se temeljiti samo na Dekalogu. Budući da se u nekih odgojitelja vjere sporo događa prijelaz iz Staroga u Novi savez, držim uputnim ovdje upozoriti na izvornu autorovu misao da za kršćanski život, premda vodi ozbiljno računa o konkretnim izvanjskim određenjima, odnosno zakonima, oni ipak nisu središte moralnog života. Njihova je jedina uloga da nas vode prema Kristu (usp. Gal 3, 24), da budu prilika susreta između Boga i čovjeka, pozivanog da dadne svoj osobni odgovor. U tom se smislu Božje zapovijedi ne mogu izlagati na crti tzv. starozavjetnih pozicija moralnog minimuma ili neke naravne etike, kao da Krist nije ni došao, nego sa stajališta

kvalitetne novosti ili nove zapovijedi ljubavi koju On iznosi u Govoru na gori i u oprostajnim riječima na Posljednjoj večeri. U temelju kršćanskoga morala nije, dakle, neka impersonalna norma ili nekakav idealni model humaniteta, već Božja neizmjerljiva ljubav koja je osnovna motivacija za kršćansko djelovanje: »Mi ljubimo jer on nas prije uzljubi« (1 Iv 4, 19). Otud temelj odgoja u sazrijevanju za istinsku ljubav prema bližnjemu, za autentične odnose u uzajamnom poštivanju, suradnji i solidarnosti.

Iznesena polazišta od presudne su važnosti već u katehezi sakramenata kršćanske inicijacije, posebno pokore. Stoga bi ovu knjigu trebali pročitati ponajprije svećenici, vjeroučitelji, odgojiteljice u vjeri u dječjim vrtićima i katehete u župnim zajednicama. Svjedoci smo, naime, ponekad i toliko samovoljnih tumačenja biblijskoga, odnosno službenoga crkvenog stava, pa prema tome i neželjenih ili, kako autor kaže, tragičnih posljedica moralnoga odgoja s pozicija čisto statičkoga naglašavanja »zapovijedi i zabrana«, odnosno pristupa moralnim problemima i moralnoj odgovornosti na temelju objektivizma (i legalizma) kojega se čovjek kasnije teško može osloboditi. Prema tome, i sam sakrament pokore lako može prerasti u suočavanje s nekim »etičkim kodeksom« umjesto s osobom i djelom Isusa Krista, kako bi se gledalo život kao On, ljubilo i praštalo kao On, jednom riječju, živjelo kao On.

U tom smislu ističe, što je prisutno i u ovoj knjizi, da je i *Katekizam Katoličke Crkve* (1992.) bio, i ostao, snažan znak i potpora današnjem čovjeku da pobijedi skepticizam i nesigurnost te podsjetnik da kršćanska vjera pruža vrednote i sigurnosti koje životu mogu dati istinski smisao, jer su utemeljene na Bogu, koji je ljudima došao u susret u Isusu Kristu da ih učini dionicima svoga Kraljevstva i svoje beskrajne sreće.

Svećenici, napose oni srednjih i starijih generacija, imali su sreću slušati autora knjige kao predavača i na stručnim i znanstvenim skupovima, posebice na katehetskim školama. Nadbiskup Marin – kao nasljednik nezaboravnog biskupa đakovačkog i srijemskog, mons. Ćirila Kosa, najzaslužnijega za pravo usmjerenje hrvatskog pokoncilskog katehetskog pokreta, i to u svojstvu dugogodišnjega predsjednika Katehetskog vijeća BKJ (od 1974.) te u prvim godinama njena preustroja u HBK (do 1993.) – nastavio je gdje je njegov prethodnik stao i kao predsjednik Vijeća HBK za katehizaciju sve do 2006., kada je tu službu preuzeo njegov pomoćni biskup, a sada i nasljednik, mons. dr. Đuro Hranić.

Nama koji smo imali čast biti prvi suradnici nadbiskupa Marina Srakića u hrvatskom katehetskom pokretu, a vjerujem i mnogim drugima, dobro je poznat njegov nemjerljiv doprinos u formiranju struktura za provođenje sustavnoga vjeronauka u hrvatskim školama i župne kateheze u novim okolnostima, počevši od Nacionalnog katehetskog ureda HBK, školovanja i trajnog usavršavanja odgovarajućega profila vjeroučitelja u školi preko katehetskih škola, te izrade vjeronaučnih planova i programa i suvremenih školskih priručnika i udžbenika. Dakako, poseban doprinos dao je i u pripremi *Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji na području odgoja i kulture* (1996.), odnosno provedbenom *Ugovoru između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o katoličkom vjeronauku u javnim, školama i vjerskom odgoju u javnim predškolskim ustanovama* (1999.).

U povodu potpisivanja ovog posljednjega ugovora, mogao je u svome govoru izraziti radost što se tope »sante leda«, misleći na hladnoću koja je desetljećima bila prisutna u društvenim odnosima, naročito između škole i Crkve, zahvaljujući i tadašnjoj dobroj suradnji crkvenih i društvenih prosvjetnih struktura. Vjeronauk se sve više počeo ugrađivati u autentičan i cjelovit općeljudski i općereligiozni odgoj i obrazovanje u sklopu pluralnoga usmjerenja školskog odgojno-obrazovnog sustava, zahvaljujući, dakako, najviše vjeroučiteljima koji su prihvatili radosno i odgovorno to važno poslanje Crkve na području odgoja. Zato nadbiskup Marin Srakić, kao predsjednik Vijeća HBK za katehizaciju, na vrijeme i s obrazloženjem promptno i argumentirano odgovara na neosnovane kritike, pa čak i napade, na vjeronauk u školi, posebice krajem devedesetih godina kada se javljanju tendencije ako ne i njegova potpunog istiskivanja iz škole, ali svakako zamjene toga predmeta nekom »religijskom kulturom« koja bi mogla odvesti u odgojno-obrazovna bespuća. U tom smislu zalaže se za jasan profil katoličkoga vjeroučitelja, koji je odgojitelj vjere, a ne samo profesionalac ili, kako su neki predlagali, religiolog.

Isto tako upozorava i na opasnost tzv. regresivnih procesa koji se zapažaju kod onih koji još uvijek žale za negdašnjim vjeronaukom koji je, uza sve prednosti, ipak zahvaćao vrlo uzak krug djece i mladih, dakako, često bez nužne sustavnosti i redovitosti. Takvi stavovi priječe da zaživi istinska župna kateheza svih slojeva Božjega naroda, u prvome redu odraslih, što je sada goruće pitanje. Nova župna kateheza mora biti različita, ali i komplementarna sa školskim vjeronaukom, za što je upravo zalaganjem nadbiskupa Marina,

Hrvatska biskupska konferencija donijela i posebne smjernice u dokumentu »Župna kateheza u obnovi župne zajednice« (2000.).

U govoru povodom 15. obljetnice (2006.) vjeronauka u školi izražava radost što je Gospodin upravo ovu generaciju izabrao da načini korak povratka u školu, kako bi se Crkva vratila svome narodu, uz koji je uvijek stajala, pa i u najtežim trenucima njegove slavne, ali i tragične povijesti.

Nadbiskup Marin Srakić je i posljednjih godina, u svojstvu predsjednika Hrvatske biskupske konferencije, dao iznimno značajan doprinos u trajnom usustavljenju konfesionalnog modela vjeronauka u hrvatskom školskom sustavu i vjerskog odgoja u predškolskim ustanovama, usmjeravajući kršćanske odgojitelje, svećenike, redovnike, redovnice i laike prema što ispravnijem postavljanju u svim, često zamršenim, odgojnim pitanjima. On vrlo dobro poznaje posljedice izbacivanja vjeronauka iz škole pedesetih godina, o čemu je (2000.) napisao knjigu »Zabrana vjeronauka u doba komunizma«. Kao takav, može pravo (što, na žalost, neki ni u crkvenim krugovima nisu na primjeren način uočili) procijeniti blagodat, odnosno veliku šansu za Crkvu da se, putem vjeronauka u školi i vjerskog odgoja u vrtićima, susretne s tisućama djece i mladih, pomažući u njihovu odgoju i obrazovanju, posebice u autentičnom odgoju savjesti, a time i života u punini.

Na kraju, držim da mogu u ime brojnih poznavatelja nadbiskupa Marina – od njegovih negdašnjih studenata na Visokoj bogoslovnoj školi u Đakovu, danas Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, svećenika, redovnika i redovnica, posebice župnih kateheta i vjeroučitelja u školi te ostalih brojnih zauzetijih vjernika laika – pozdraviti izlaženje ove knjige. Poželio bih da bude dobro teološko-moralno štivo i poticaj za daljnja proučavanja i rasprave, kao i za što kvalitetniji odgoj kršćanske savjesti, od obitelji pa dalje, a time i autentičnije usmjerenje života i poslanja Crkve u ovom vremenu i na ovim i drugim hrvatskim prostorima.

*Na desetu obljetnicu trećeg pastirskog pohoda
bl. pape Ivana Pavla II. Hrvatskoj, osobito vjernicima Đakovačke,
danas Đakovačko-osječke nadbiskupije, i Srijemske biskupije
(Osijek i Đakovo, subota 7. lipnja 2003.)*

Rijeka, petak 7. lipnja 2013.

prof. dr. sc. Milan Šimunović